

Sygn. akt I UK 534/14

POSTANOWIENIE

Dnia 10 listopada 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera

w sprawie z odwołania Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w O. i S. Ż.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Olsztynie
o ustalenie podstawy wymiaru składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne,
ubezpieczenie zdrowotne i Fundusz P.,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 10 listopada 2015 r.,
skargi kasacyjnej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w O. od wyroku Sądu
Apelacyjnego w Białymstoku
z dnia 16 września 2014 r., sygn. akt III AUa 322/14,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w O. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Olsztynie kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Olsztynie wyrokiem z 20 grudnia 2013 r., IV U 2393/13, oddalił odwołania płatnika składek Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w O. (UWM) oraz zainteresowanej ubezpieczonej S. Ż. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Olsztynie z 18 kwietnia 2013 r., która stwierdzała, że przychody z tytułu wykonania utworu i przeniesienia autorskich praw majątkowych uzyskane przez S. Ż., zatrudnioną na podstawie umowy o pracę u płatnika składek

UWM, stanowią podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne i Fundusz P.

Sąd Okręgowy ustalił, że zainteresowana S. Ż. była zatrudniona u płatnika składek (UWM) od 1 czerwca 1976 r., od 1 maja 1996 r. na stanowisku profesora nadzwyczajnego na podstawie mianowania. W okresie objętym decyzją ubezpieczona pracowała na Wydziale [...]. W okresie od 2 stycznia 2001 r. do 6 stycznia 2003 r. zainteresowana zawarła z pracodawcą (płatnikiem składek) umowy o przeniesienie autorskich praw majątkowych do utworu dydaktycznego. Zgodnie z treścią tych umów zainteresowana zobowiązała się nie tylko do wygłoszenia wykładu, opracowania i utrwalenia programu zajęć na określony umowami temat, ale również do opracowania, utrwalenia i udostępnienia, określonym przez UWM osobom, nowych materiałów dydaktycznych i szkoleniowych w zakresie objętym przedmiotem tych zajęć, zrealizowania indywidualnych ćwiczeń i dodatkowych konsultacji merytorycznych dotyczących zajęć według oryginalnych metod opracowanych przez autora, opracowania i utrwalenia tematów, zadań i ćwiczeń do sprawozdań, zaliczeń i egzaminów oraz ich przeprowadzenia według wskazówek UWM, dokonania oceny i recenzji pisemnych prac osób określonych przez UWM. W oparciu o umowę o przeniesienie praw autorskich z 10 października 2001 r. zainteresowana zobowiązała się do napisania skryptu pt. „Wycena wartości [...]” oraz przeniesienia na UWM, w sposób określony umowami, przysługujących jej praw majątkowych do utworu dydaktycznego. Tematyka zawartych umów o przeniesienie autorskich praw majątkowych do utworu dydaktycznego była związana z zajęciami na studiach podyplomowych i specjalizacyjnych organizowanych u płatnika składek UWM, który również był płatnikiem wynagrodzenia, a także odpowiadała tematyce zajęć dydaktycznych prowadzonych przez zainteresowaną w ramach pensum dydaktycznego. Umowy o przeniesienie autorskich praw majątkowych do utworu dydaktycznego realizowane były poza pensum dydaktycznym.

Sąd pierwszej instancji, po dokonaniu powyższych ustaleń faktycznych, odwołując się do treści art. 12 i 14 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jednolity: Dz.U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 ze zm.; dalej „ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych”) uznał, że odwołania

są nieuzasadnione. Zdaniem Sądu Okręgowego, dla rozstrzygnięcia sprawy nie miała istotnego znaczenia kwestia, czy określony w umowie o przeniesienie autorskich praw majątkowych utwór dydaktyczny był utworem w rozumieniu ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, czy też powinien być oceniany jako dzieło w rozumieniu Kodeksu cywilnego. Gdyby jednak zawarte przez strony umowy miały być oceniane tylko jako umowy o dzieło, wówczas i tak podlegałyby oskładkowaniu, gdyż były zawarte z pracodawcą i realizowane na rzecz pracodawcy. W takiej sytuacji miałby zastosowanie art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jednolity: Dz.U. z 2015 r. poz. 121; dalej „ustawa systemowa”). Utwór dydaktyczny, stworzony w ramach zawartych przez strony umów, powstał w związku z wykonywaniem przez ubezpieczoną obowiązków w ramach stosunku pracy i był realizowany na rzecz pracodawcy. W ocenie Sądu Okręgowego, do przyjęcia pracowniczego charakteru utworu w rozumieniu art. 12 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych nie wystarcza jakikolwiek związek utworu ze stosunkiem pracy. Utwór musi zostać stworzony w wyniku realizacji obowiązków ze stosunku pracy. W sytuacji, gdy umowa o pracę nie stanowi inaczej, a obowiązki twórcy, wynikające ze stosunku pracy, sprowadzają się do wykonywania działalności twórczej lub ją obejmują, wynagrodzenie za pracę stanowi równocześnie wynagrodzenie z tytułu przeniesienia autorskich praw majątkowych lub zezwolenia na korzystanie z utworu w zakresie objętym umową o przeniesienie praw autorskich.

Sąd pierwszej instancji zwrócił uwagę, że obowiązki zainteresowanej jako pracownika naukowo-dydaktycznego zostały określone w nawiązaniu do ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 65, poz. 385 ze zm.). W ocenie Sądu Okręgowego powyższa regulacja nie pozostawia wątpliwości, że na pracownika naukowo-dydaktycznego został nałożony, w ramach stosunku pracy łączącego go z uczelnią jako pracodawcą, szereg obowiązków, czego wyrazem jest prowadzenie wykładów, obowiązek rozwijania twórczości naukowej, wyrażający się m. in. w publikacjach prac naukowych, tworzeniu skryptów, artykułów czy recenzji. Sąd pierwszej instancji podkreślił, że z przedstawionego przez płatnika składek materiału nie wynika, aby czynności, o których mowa w umowie o przeniesienie autorskich praw majątkowych, były realizowane poza normalnym tokiem

funkcjonowania uczelni, w tym poza organizacją i programem nauczania. Dlatego przychód osiągnięty z tytułu wykonywania przez ubezpieczoną czynności, o których mowa w umowie zobowiązującej ją do stworzenia utworu dydaktycznego i przeniesienia majątkowych praw autorskich na pracodawcę, należy traktować jako podlegający oskładkowaniu na podstawie art. 18 ust. 1 w związku z art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 4 pkt 9 ustawy systemowej. Sąd pierwszej instancji stwierdził, że powyższy pogląd jest zbieżny ze stanowiskiem wyrażonym przez Sąd Najwyższy w uchwale z 14 lutego 2012 r., III UZP 4/11 (OSNP 2012 nr 15-16, poz. 198), w której stwierdzono, że wynagrodzenie za pracę z tytułu nabycia przez pracodawcę z mocy prawa (art. 12 ust. 1 lub art. 14 ust. 2 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych) autorskich praw majątkowych do utworu stworzonego przez pracownika w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, wypadkowe i chorobowe określone w art. 18 ust. 1 w związku z art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 4 pkt 9, art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. W tej sytuacji bezprzedmiotowe jest zawieranie dodatkowej umowy o przeniesienie na pracodawcę uprawnień, które już posiada. Obowiązki pracownika naukowo-dydaktycznego nie ograniczają się jedynie do prowadzenia zajęć dydaktycznych w ramach rocznego wymiaru zajęć (pensum). Nie jest zatem wykluczone, że strony (szkoła wyższa i nauczyciel akademicki) mogą zawrzeć umowę cywilnoprawną dotyczącą prowadzenia dodatkowych zajęć dydaktycznych. Osiągnięte w ramach umów o przeniesienie autorskich praw majątkowych przychody stanowią podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne i Fundusz P.

Apelację od powyższego wyroku Sądu Okręgowego wnieśli: odwołujący się płatnik składek Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w O. oraz zainteresowana ubezpieczona.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem z 16 września 2014 r., III AUa 322/14, oddalił apelację i zasądził od Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w O. zwrot kosztów zastępstwa procesowego za drugą instancję.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżył w całości skargą kasacyjną pełnomocnik odwołującego się Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, zarzucając naruszenie prawa materialnego: art. 750 k.c.; art. 627 k.c.; art. 535 w związku z art. 555 k.c.; art. 14 ust. 1, art. 12 ust. 1, art. 41 i następnych ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych; art. 99 ustawy o szkolnictwie wyższym; art. 8 ust. 2a, art. 13 ust. 1 w związku z art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 4 pkt 9, art. 11 ust. 1, art. 12 i art. 18 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Skarżący wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Białymstoku, ewentualnie o uchylenie w całości wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez uwzględnienie apelacji skarżącego i zmianę zaskarżonego wyroku Sądu pierwszej instancji zgodnie z wnioskiem apelacji i zasądzenie na rzecz skarżącego zwrotu kosztów procesu.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania został uzasadniony: 1) wystąpieniem w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, które skarżący sprowadza do pytań: a) czy umowa instytucji naukowej ze swoim pracownikiem o stworzenie utworu i przeniesienie praw autorskich majątkowych do niego, a także ustanowienie licencji podlegają przepisowi art. 8 ust. 2 ustawy systemowej?; b) czy stworzenie wykładu, jego wygłoszenie i przeniesienie autorskich praw majątkowych do niego na rzecz uczelni, która jest pracodawcą wykładowcy, lecz gdy wygłoszenie tego wykładu nie leży w zakresie obowiązków pracowniczych, wywołuje obowiązek w zakresie ubezpieczeń społecznych?; 2) potrzebą wykładni art. 8 ust. 2a ustawy systemowej oraz art. 14 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, których niejednolita wykładnia powoduje rozbieżności w orzecznictwie sądów; 3) oczywistą zasadnością skargi kasacyjnej.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od skarżącego kosztów zastępstwa prawnego.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługuje na przyjęcie jej do merytorycznego rozpoznania.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli: 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, 3) zachodzi nieważność postępowania lub 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W rozpoznawanej sprawie wnioski o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania zostały oparte na przesłankach występowania w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), potrzebie wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) oraz oczywistej zasadności skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.).

Sąd Najwyższy wielokrotnie przedstawiał już w swoich orzeczeniach stanowisko, że w razie powołania przesłanki przedsądu, jaką jest występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, obowiązkiem skarżącego jest wywiedzenie i uzasadnienie występującego w sprawie problemu w sposób zbliżony do tego, jaki przewidziany jest przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 28 maja 2015 r., III SK 5/15). Sformułowanie zagadnienia powinno zatem odwoływać się w sposób generalny i abstrakcyjny do treści przepisu, który nie podlega jednoznacznej wykładni, a którego wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy przyczyni się do rozwoju jurysprudencji i prawa pozytywnego lub też będzie miało znaczenie precedensowe dla rozstrzygnięcia podobnych spraw w przyszłości. Rolą Sądu Najwyższego, jako najwyższego organu sądowego w Rzeczypospolitej Polskiej, nie jest bowiem działanie w interesie indywidualnym, lecz powszechnym, w celu ochrony obowiązującego porządku prawnego przed dowolnością orzekania oraz ujednolicanie praktyki stosowania prawa pozytywnego. Nie każde więc orzeczenie, nawet błędnie wydane, zasługuje na kontrolę w postępowaniu kasacyjnym.

W ocenie Sądu Najwyższego powyższe rozważania prowadzą do wniosku, że rozpoznanie sformułowanych zagadnień prawnych jest zbędne, ponieważ problematyka dotycząca wygłoszenia cyklu wykładów na konkretny temat była już wielokrotnie przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego w kontekście objęcia obowiązkiem ubezpieczenia społecznego.

Z ustalonego w sprawie i niekwestionowanego przez strony stanu faktycznego wynika, że wygłaszane przez ubezpieczoną wykłady były zbieżne z tematyką zajęć dydaktycznych prowadzonych przez nią w ramach stosunku pracy jako nauczyciela akademickiego. Podstawą prawną umów przenoszących prawa autorskie była zaś umowa o dzieło bądź umowa mająca właściwości umowy o świadczenie usług (edukacyjnych), do której stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego, obie zaś z powyższych umów zostały wymienione w art. 8 ust. 2a ustawy systemowej. Sąd Najwyższy w wyrokach z 24 marca 2015 r., II UK 184/14 (LEX nr 1710359) oraz z 8 października 2015 r., I UK 450/14 (niepublikowany) wyraził już pogląd, że strony zawierające umowę o dzieło, której przedmiotem jest utwór w rozumieniu prawa autorskiego, nie mają obowiązku zawierania dwóch oddzielnych umów. Możliwe jest zamieszczenie w umowie o dzieło stosownej adnotacji o przeniesieniu autorskich praw majątkowych na zamawiającego. Tytuł umowy, eksponujący wyłącznie elementy obejmujące przeniesienie autorskich praw majątkowych, nie zmienia tego, że z okoliczności sprawy wynika jednocześnie zawarcie umowy o dzieło. W tej sytuacji wynagrodzenie z tytułu zawarcia umowy o przeniesienie autorskich praw majątkowych objęte jest hipotezą normy art. 8 ust. 2a ustawy systemowej i stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne. Pokreślić należy, że jakkolwiek umowa o przeniesienie autorskich praw majątkowych nie jest umową samoistną. Musi ona mieć swoistą podstawę prawną (causa), która wynika z czynności prawnej zobowiązującej. Mając na uwadze powyższe stwierdzić należy, że podniesioną w skardze kasacyjnej przesłankę wystąpienia w sprawie istotnego zagadnienia prawnego uznać należy za nieuzasadnioną w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego.

W przypadku powołania się skarżącego na przesłankę przedsądu, jaką jest potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych, obowiązkiem skarżącego jest wykazanie, że określony przepis prawa: 1) budzi poważne wątpliwości, a także sprecyzowanie, na czym te wątpliwości polegają, 2) nie doczekał się wykładni bądź jego niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów, które to orzecznictwo należy przytoczyć (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002 nr 12, poz. 151, z 28 marca 2007 r.,

II CSK 84/07, z 15 października 2002 r., II CZ 102/02, z 13 grudnia 2007 r., I PK 233/07, OSNP 2009 nr 2-4, poz. 43 i z 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08). Przedmiotem zainteresowania Sądu Najwyższego nie jest jednak rozstrzygnięcie konkretnego sporu, a sam przepis, dlatego też pojawiające się wątpliwości interpretacyjne powinny być na tyle istotne, aby ich wyjaśnienie nie sprowadzało się jedynie do prostej wykładni przepisów.

Podniesiona przez skarżącego w skardze kasacyjnej potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych nie spełnia tych kryteriów.

Skarżący, wskazując na potrzebę wykładni art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, przedstawia jedynie polemikę ze stanowiskiem przyjętym przez Sąd Apelacyjny, a dotyczącym definicji pracownika, nie zwracając uwagi na to, że Sąd Najwyższy dokonał już wykładni art. 8 ust. 2a ustawy systemowej w uchwale z 2 września 2009 r., II UZP 6/09 (OSNP 2010 nr 3-4, poz. 46). Po tej uchwale orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczące sposobu rozumienia i stosowania tego przepisu jest ugruntowane i jednolite.

Również konieczność wykładni art. 14 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, który – jak twierdzi skarżący – ma wywoływać rozbieżności w orzecznictwie sądów, nie została należycie uargumentowana. Skarżący nie powołał bowiem, w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, ani jednego wyroku świadczącego o takich rozbieżnościach, nie wykazał zatem, że przepis, którego wykładni się domaga, wywołuje rozbieżności w orzecznictwie lub jest wykładany niejednolicie. W związku z powyższym także i tę przesłankę przedsądu Sąd Najwyższy uznaje za nieuzasadnioną.

Odnosząc się zaś do powołanej przez skarżącego przesłanki oczywistej zasadności skargi kasacyjnej, Sąd Najwyższy stwierdza, że oczywista zasadność skargi kasacyjnej, o której mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., ma miejsce tylko wtedy, gdy dla przeciętnego prawnika z samej treści skargi – bez pogłębionej analizy i juredycznych dociekań – w sposób jednoznaczny wynika, że wskazane w niej podstawy zasługują na uwzględnienie. Skarżący, powołując się na przesłankę przewidzianą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., powinien wykazać oczywistą zasadność skargi kasacyjnej przejawiającą się kwalifikowanym charakterem naruszenia

przepisów prawa (postanowienie Sądu Najwyższego z 16 kwietnia 2015 r., III SK 57/14). Rzeczą skarżącego jest wykazanie, że zasadność skargi kasacyjnej jest oczywista, a więc dostrzegalna *prima vista*, oraz że każdy prawnik bez przeprowadzania wnikliwej analizy powinien dojść do wniosku, że zaskarżone orzeczenie jest jaskrawo nieprawidłowe.

Skarżący, powołujący się na wystąpienie oczywistej zasadności skargi kasacyjnej, nie przedstawił odrębnego wyводу jurydycznego, mającego świadczyć o wystąpieniu tej właśnie przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Argumentów za istnieniem wskazanej przez skarżącego przesłanki przesądu należałoby zatem poszukiwać w innych elementach konstrukcyjnych skargi kasacyjnej, co nie jest jednak zadaniem Sądu Najwyższego na etapie badania zasadności wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Wobec niewykazania istnienia powołanych w skardze kasacyjnej przesłanek przesądu, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji, zgodnie z art. 398⁹ § 2 k.p.c